

пригод: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення / Т.О. Гуржій // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – С. 159–163.

4. Михайлов Р.І. Забезпечення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Р.І. Михайлов. – Донецьк, 2011. – 203 с.

5. Додин Е.В. Административная деликтология: Курс лекций / Е.В. Додин. – Одесса : АО «Бахва», 1997. – 116 с.

6. Будник С.І. Адміністративно-правове забезпечення протидії правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / С.І. Будник. – К., 2013. – 225 с.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток № 51. – Ст. 1122.

8. Сопільник Л.І. Теорія та практика адміністративно-правового регулювання організації безпеки дорожнього руху в Україні : дис. докт. юрид. наук : 12.00.07 / Л.І. Сопільник. – Х., 2012. – 427 с.

9. Захарченко С.О. Проблеми профілактики дорожньо-транспортних пригод / С.О. Захарченко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2001. – Спецвипуск. – С. 65–69.

10. Микитюк М.А. Правові основи управління профілактикою безпеки дорожнього руху / М.А. Микитюк // Право України. – 2005. – № 5. – С. 81–85.

11. Собакарь А.О., Белих Д.В. Адміністративна діяльність Державної автомобільної інспекції МВС України : [монографія] / Д.В. Белих, А.О. Собакарь – К. : «МП Леся», 2015. – 196 с.

12. Борзых С.А. Уголовная политика зарубежных стран в сфере безопасности дорожного движения / С.А. Борзых // Вестник Тюменского института повышения квалификации сотрудников МВД России. – 2015. – № 1(4). – С. 190–198.

13. Собакарь А. О. Державний контроль за безпекою руху транспортних засобів: проблеми теорії і практики : [монографія] / А. О. Собакарь. – Донецьк : ДЮІ МВС України, ПП «ВД «Кальміус», 2011. – 492 с.

14. Евдокимов Е.А. Неотложная медицина как основа совершенствования оказания медицинской помощи пострадавшим в дорожно-транспортных происшествиях / Е.А. Евдокимов // Неотложная медицина в мегаполисе : материалы международного форума, (Москва, 21 апреля 2006 г.). – М. : ГЕОС, 2006. – С. 78–80.

УДК 342.9: 347

МАЙДАНЕВИЧ А.Г.

ОСНОВНИ ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У статті досліджуються основні ознаки адміністративно-правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, робиться висновок, що в залежності від виду правопорушень особа з метою охорони прав і законних інтересів вибирає шляхи реалізації способів захисту порушених прав.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, власність, інтелектуальна власність, охорона, захист, правопорушення.

В статье исследуются основные признаки административно-правовой охраны и защиты прав интеллектуальной собственности, делается вывод, что в зависимости от вида правонарушений лицо в целях охраны прав и законных интересов выбирает пути реализации способов защиты нарушенных прав.

Ключевые слова: административно-правовая охрана, собственность, интеллектуальная собственность, охрана, защита, правонарушения.

The article examines the main features of administrative and legal protection and enforcement of intellectual property rights, it is concluded that, depending on the type of crime, the person in order to protect the rights and legitimate interests picks ways to implement methods to protect rights.

Key words: administrative, legal protection, property, intellectual property, health, defense, offense.

© МАЙДАНЕВИЧ А.Г. – здобувач (Науково-дослідний інститут публічного права)

Вступ. Ефективна охорона прав інтелектуальної власності стає невід'ємною умовою економічного та соціального розвитку країни. Важливу роль у механізмі охорони прав інтелектуальної власності має відігравати адміністративне право, яке повинне швидко реагувати на потреби практики, виявляти теоретичні і практичні проблеми правозастосовної діяльності і пропонувати шляхи їх вирішення.

Серед сучасних вчених, які досліджували питання охорони прав власності та адміністративно-правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності за часів незалежності, вагомі доробки для розкриття феномену охорони права власності належать представникам різних галузевих наук, таким ученим, як Р. Веприцький, В. Галуцько, І. Запорожець, О. Личенко, О. Никитенко, О. Світличний, Я. Шевченко, Р. Шишка та інші.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз кваліфікуючих ознак адміністративно-правової охорони незаконного використання об'єктів прав інтелектуальної власності.

Результати дослідження. Проводячи методологію аналізу адміністративно-правової охорони права власності в Україні, В. Галуцько доходить висновку, що адміністративно-правова охорона права власності – це відносно самостійний інститут юриспруденції, який врегульовує суспільні відносини з охорони прав усіх суб'єктів права власності та широкого загалу осіб від підвищеної небезпеки, що виникає у сфері державного управління, з можливістю застосування до порушників режиму власності засобів державного впливу, в тому числі методів адміністративного примусу [1, с. 155].

О. Личенко під адміністративно-правовою охороною права власності розуміє систему правових способів та засобів щодо підтримання режиму охорони права власності, забезпечення діяльності учасників адміністративно-охоронних відносин у цій сфері, реалізації правових норм, які скеровані на захист права власності та сприяють відновленню порушених прав власників [2, с. 22]. На думку Я. Шевченко, «поняття охорони включає в себе поряд із заходами економічного, політичного, ідеологічного характеру, що забезпечують нормальне регулювання суспільних відносин, попередження правопорушень, усунення причин, що їх породжують (регулятивні норми), а також і заходи, спрямовані на поновлення чи визнання прав у разі порушення чи оспорювання їх, наприклад, захист (охоронні норми)» [3, с. 130–131].

Наведений перелік думок є неповним, незважаючи на певну розбіжність у визначенні поняття «адміністративно-правова охорона», що є цілком логічним явищем, оскільки всі дослідники одностайні у висвітленні важливості організації та здійснення державного управління охороною майна власників від правопорушень. Виходячи з вищенаведених думок та екстраполюючи їх на адміністративно-правову охорону прав інтелектуальної власності, зазначимо, що охорона прав власності є однією з найважливіших функцій держави, де адміністративно-правова охорона прав інтелектуальної власності – це одна зі складових загальної функції держави щодо охорони прав власності.

Виходячи зі змісту адміністративно-правової охорони прав інтелектуальної власності, вважаємо за необхідне з'ясувати зміст понять «охорона» та «захист», що використовуються у наукових дослідженнях та національному законодавстві. Р. Шишка вважає, що «функціонально охорона та захист прав мають різне призначення. Охорона здебільшого спрямована на попередження чи унеможливлення порушень прав авторів. У той час захист має на меті мінімізувати наслідки допущеного порушення прав авторів і засобами цивільного права відшкодувати заподіяні збитки, а при неможливості їх виявити чи довести – компенсувати моральну шкоду. Отже, основна функція захисту – компенсаційна. Тому захист тісно пов'язаний із відповідальністю, в той час як охорона спрямована на профілактику порушень майнових і немайнових прав авторів. Відповідно це сприяє розумінню різних підходів при моделюванні законодавства про захист порушеного суб'єктивного права» [4, с. 290].

Протилежної точки зору притримується В. Темченко. На його думку, терміни «захист» та «охорона» у нормативному матеріалі вживаються як синоніми чи подібні за значенням поняття стосовно мети, завдань, методів та суб'єктів забезпечення прав і можуть використовуватися на практиці як ідентичні поняття [5, с. 33–36]. Найбільш рішучу позицію щодо тотожності понять «охорона» та «захист» займає Р. Веприцький, який стверджує, що законодавець не проводить чіткого розрізнення між цими двома термінами. Зважаючи на те, що застосування цих термінів у законодавстві та їх довільне тлумачення науковцями певним чином заплутує правозастосовчу практику та спричиняє плутанину в термінологічному апараті юридичної науки, він вважає за доцільне відмовитися від використання терміна «охорона» та використовувати і в законодавстві, і в правозастосовчій практиці термін «захист» [6, с. 9]. Ми частково погоджуємося з думкою Р. Веприцького у тому, що законодавець не проводить чіткого розрізнення між цими двома термінами. Проте ми не погоджуємося з його позицією щодо відмови від використання терміна «охорона» на користь використання терміна «захист» як в законодавстві, так і в правозастосовчій практиці. На нашу думку, такий підхід до терміна «охорона» нівелює цей термін, який міститься у багатьох законодавчих актах. Наприклад, у Конституції України законодавець вживає терміни «захист» та «охорона». Наприклад: «Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки» (ст. 13); «Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави» (ст. 14). Термін «охорона» використовується у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі –

КУпАП), у ст. 1 якого зазначено: «Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі та гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством».

Як складова частина національного законодавства України, КУпАП ґрунтується на нормах Конституції України, що обумовлено закріпленням у ст. 8 Конституції принципом верховенства права, згідно з яким Конституція України має найвищу силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Визначення охорони прав і свобод громадян в КУпАП здійснено як розвиток ст. 3 Конституції України, згідно з якою людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Подальший аналіз наукових доробків свідчить, що протягом тривалого часу питання, пов'язане з використанням термінів «охорона» та «захист», розглядалося в контексті порушення прав інтелектуальної власності. З цього приводу О. Тандир зазначає, що серед науковців, які досліджували питання адміністративної охорони і захисту об'єктів права інтелектуальної власності, існують різні підходи щодо тлумачення поняття «адміністративний захист права інтелектуальної власності» [7, с. 27]. Посилаючись на праці Ф. Кириленка, який під адміністративним захистом права інтелектуальної власності розуміє врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється нормами адміністративного законодавства через правозастосовну діяльність уповноважених державних органів, посадових осіб, що також спрямовані на попередження та припинення посягання на права, свободи та законні інтереси фізичних та юридичних осіб у сфері інтелектуальної власності [8, с. 3–4], та О. Світличного, який під адміністративним захистом прав на торговельну марку в Україні розуміє сукупність заходів адміністративного припинення, спрямованих на припинення порушень, відновлення і визнання прав та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності [9, с. 62], О. Тандир доходить висновку, що вищевикладені визначення поняття адміністративного захисту звужують поняття «адміністративний захист прав суб'єктів права інтелектуальної власності» і не охоплюють всіх його складових.

Вищенаведені думки свідчать, що в науці адміністративного права відсутня стала точка зору щодо totoжності понять «охорона» та «захист».

Зазначимо, що термін «охорона» є набагато ширшим, ніж термін «захист», який є складовою охорони. Для з'ясування цього проблемного питання звернемося до законодавчих актів.

Якщо аналізувати спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності, слід звернути увагу, що назва самих законів містить термін «охорона». Наприклад, Закон України «Про охорону прав на сорти рослин». Багато норм цього закону містять термін «охорона». Розкриваючи сутність охорони та захисту прав інтелектуальної власності, слід зазначити, що, незважаючи на повсюдне вживання терміна «охорона» та «захист» в нормах спеціального законодавства, вказані поняття не знайшли свого нормативного визначення як в спеціальному законодавстві, так і в інших нормативно-правових актах.

Ефективність способів та засобів адміністративно-правової охорони визначається через їх адекватність щодо способів правопорушень. Одна справа, коли порушуються права особи на стадії реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності (далі – ОПВ) у відповідній державній установі, і зовсім інша, коли порушення пов'язане з незаконним використанням виключних майнових прав. У першому випадку правопорушення, як правило, не завдає особі будь-якої майнової шкоди, а другому – правопорушник, незаконно використовуючи ОПВ, посягає на майнові або немайнові права і законні інтереси особи.

На думку В. Грибанова, реалізуючи своє право, суб'єкти права інтелектуальної власності можуть використовувати різні способи. Дослідник виділяє три групи способів захисту: 1) застосування способів власного примусового впливу на порушника, захист прав власними діями фактичного характеру (самозахист цивільних прав); 2) можливість застосування «способів оперативного впливу»; 3) звернення до компетентних державних та громадських органів із клопотанням про застосування примусу щодо певної особи [11, с. 156].

Погоджуючись із вищевикладеними думками, зазначимо, що порушення прав інтелектуальної власності залежить від ступеня і характеру правопорушення, і може передбачати цивільну, господарську, адміністративну й кримінальну відповідальність. Такий захист здійснюється щодо власників ОПВ або їх законних користувачів. Однак існує захист, який може здійснюватися особою з метою заперечення рішень Державної служби інтелектуальної власності України (далі – ДСІВ) щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, при цьому особа може й не бути власником ОПВ.

Це обумовлює адміністративно-правовий спосіб захисту порушених прав і включає:

- а) право на звернення з запереченням проти будь-якого рішення ДСІВ щодо набуття прав на об'єкт інтелектуальної власності;
- б) право власника знака на заяву про визнання його знака добре відомим в Україні;
- в) право на оскарження затвердженого ДСІВ рішення до Апеляційної палати в судовому порядку;
- г) право на звернення із заявою до адміністративного суду у випадку оскарження рішення, дії чи бездіяльності посадової особи ДСІВ.

Виходячи з викладених міркувань та беручи до уваги різний ступінь причетності особи до вчинення правопорушення у сфері інтелектуальної власності, їх можна розділити на порушення, що здійснюються на стадії реєстрації об'єктів інтелектуальної власності або при визнанні знака добре відомим в Україні, та на порушення, що посягають на майнові інтереси та особисті немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності.

До перших ми відносимо порушення, які здійснюються на стадії: реєстрації ОПІВ; при видачі охоронного документа (свідоцтва, патенту); визнанні знака добре відомим в Україні. У такому випадку, як заявник, так і третя особа можуть оскаржити дії ДСІВ в адміністративному порядку в Апеляційній палаті ДСІВ або в суді. Якщо Апеляційна палата ДСІВ або суд приймуть інше рішення, наприклад, про видачу патенту, до посадової особи, яка своїми діями призвела до порушення прав заявника або створила інші умови порушення прав, не можуть застосовуватися ті ж самі способи захисту, а відповідно й ступінь відповідальності, що застосовується до осіб, які незаконно використовують об'єкти інтелектуальної власності.

До другого різновиду належать правопорушення, суб'єкти яких незаконно використовують об'єкти права інтелектуальної власності і своїми діями порушують суб'єктивні права. До таких порушень належать порушення особистих майнових та немайнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності. Об'єктом адміністративно-правової охорони є не самі об'єкти права інтелектуальної власності, суб'єктивні права власників або законних користувачів таких об'єктів. Будь-яке суб'єктивне право має реальне значення для його носія лише за наявності ефективної системи захисту.

Висновки. У разі незаконного використання об'єкта права інтелектуальної власності особа, права якої порушено, з метою охорони прав і законних інтересів вибирає шляхи реалізації способів захисту порушених прав

Характер правопорушення обумовлює порядок і межі адміністративно-правової охорони, яка здійснюється комплексом узгоджених дій, спрямованих на охорону та захист власників та законних користувачів об'єктів права інтелектуальної власності і може здійснюватися в органах державного управління та в суді.

Список використаних джерел:

1. Галуцько В. Охорона права власності: адміністративно-правові аспекти : [монографія] / В. Галуцько. – Херсон : ХМД, 2008. – 348 с.
2. Личенко І. Адміністративно-деліктні аспекти захисту права власності : [монографія] / І. Личенко. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 216 с.
3. Шевченко Я. Власник і право власності / Під ред. Я. Шевченко. – К. : Наукова думка, 1994. – 164 с.
4. Шишка Р. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: дис. ... д-р юрид. наук : спец. 12.00.03 / Р. Шишка ; – Х., 2004. – 468 с.
5. Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав і основних свобод людини / В. Темченко // Право України. – 2005. – № 9. – С. 33–36.
6. Веприцький Р. Правове регулювання захисту соціально-економічних прав людини в сфері праці : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / Р. Веприцький ; – Х., 2008. – 19 с.
7. Тандир О. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів права інтелектуальної власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Тандир О. ; НУБіП України. – К. – 2013. – 19 с.
8. Кіріленко Ф. Адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності правоохоронними органами України : автореферат дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ф. Кіріленко ; Нац. академія внутр. справ. – Київ. – 2011. – 16 с.
9. Світличний О. Адміністративно-правова охорона торговельної марки : дис. ... канд. наук : 12.00.07 / О. Світличний; НАУ. – 2007. – 210 с.
10. Немеш П. Поняття та співвідношення правової охорони і правового захисту торговельних марок / П. Немеш // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 3 – С. 207–209.
11. Грибанов В. Пределы осуществления и защиты гражданских прав/ В. Грибанов. – М., 1972. – 234 с.